קול המושב

שבועון המושבים וההתיישבות הכפרית ■ מס' 801 ■ 18 בספטמבר 2013 ■ י"ד בתשרי תשע"ד

ראה עמ' 15

מפונק למהדרין

"הוא מאוד מפונק ורגיש, ודורש המון תשומת לב ורוך. הטיפול בו הנו פרטני. אתה חייב להגיד לכל אתרוג בוקר טוב ולטפל בו במסירות ואהבה כדי שהוא יחזיר לך טובה", מעיד חגי קירשנבום ממושב ישרש, שגידול אתרוגים הוא מסורת במשפחתו כבר יותר ממאה שנה **אבי אובליגנהרץ ■ עמ' 12**

צילום: אבי אובליגנהרץ

scopetech
SECURITY SOLUTIONS

חברת סקופטק מספקת ומתקינה את כל סוגי ההגדרות ומגוון רחב ביותר של מערכות מיגון והתראה בארץ ובעולם.

- גידור חוות לולים לפי דרישת השירותים הוטרינריים.
- גידור התראתי מסוגים שונים.
- מערכות מיגון והתראה .
- גידור חשמלי.
- שערים ועוד מגוון רחב של פתרונות אבטחה.

"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר"

השירות הבולאי של חברת דואר ישראל הנפיק שלושה בולים, שעיצבה אוסנת אשל, המוקדשים לקופסאות השומרות על שלמות האתרוג

לקראת חגי תשרי, הנפיק השירות הבולאי בחברת דואר ישראל שלושה בולים המוקדשים לקופסאות לאתרוג. שלוש הדוגמאות שנבחרו לסדרה מייצגות חלק קטן ביותר מתוך הגיוון, עושר הצורות והדמיון שהושקעו בעיצובים ובעיטורים של קופסאות לאתרוג. את הבולים עיצבה אוסנת אשל, על בסיס תצלומים של מוזיאון ישראל, ירושלים – אלי פוזנר.

בחג הסוכות מקיימים את מצוות נטילת "אר־בעת המינים", ככתוב בספר ויקרא כ"ג, מ': "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר, כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ–עָבֹת, וְעַרְבֵי–נָחַל, וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים". האתרוג, פרי ממשפחת ההדרים, רגיש מאוד לפגעים, לכן נוהגים לשמור אותו באריזה או בכלי מיוחד ובו, בדרך כלל, ריפוד רך להגנה נוספת. קיים עושר רב בסוגי המכלים, הקעריות והקופס־אות המשמשים לשמירת אתרוגים, ובשלושת הבולים החדשים ניתן ביטוי לשלושה עיצובים שונים של קופסאות לפרי היקר.

על אחד הבולים, בעריך שני שקלים, מו־פיעה קופסה שהוכנה ב"בצלאל", בית מדרש לאמנות ולמלאכת אמנות, שפעל בירושלים בשנים 1906–1929 – כסף רקוע, צרוב, עבו־דת פיליגרן ואבנים יקרות למחצה, דפנות הקופסה מעוטרות בפסוקים מן התורה, הקשו־רים למצוות החג ולשיבת ציון. הדופן הקד־מית מעוטרת בדמות יהודי החורש את אדמתו, כסמל לרעיון הציוני של שיבת העם לארצו ולאדמתו.

על בול אחר (עריך: 3.90 שקלים) מצויה קו־פסה לאתרוג מהמאה ה–19 באוסטריה המעו־צבת בצורת הפרי עצמו (כסף רקוע ומוחתם, מוזיאון ישראל, ירושלים). התקבלה באמצעות ירס"ו, ארגון להשבת נכסי היהודים.

בעריך חמישה שקלים עוצב בול ועליו תמו־נת קופסה לאתרוג מעיראק, המאה ה–19. הקופסה מעוצבת בצורת ציפור, השומרת ומ־גינה על הפרי, בדומה לציפור הדוגרת ושו־מרת על גוזליה. כנפיה וחלק מגופה העליון משמשים מכסה לקופסה (כסף רקוע וחרות, בשאילה מאוסף ברוולד במוזיאון ישראל).

שלושת הבולים ועליהם קופסאות לאתרוגים. חלק קטן ביותר מתוך הגיוון, עושר הצורות והדמיון שהושקעו בעיצובים ובעיטורים

> אנחנו לקחנו בכוונה את המקום הכי מופרך, הכי רחוק מהסצנה האמנותית, ויש בזה באמת אמירה. למדנו שבאזור שלנו, של הצפון, יש כמות אדירה של אמנים, יש אנשים עם יכולות פנטסטיות, יש מכללות לאמנות, אבל אין סצנה. הסצנה כולה בתל אביב. אמן מהצפון שיגיע למצב שיוכל להציג תמונה - שיגיע למצב שמדברים עליו - להגיע למצב שהוא מוכר עבודה - הוא צריך להגיע לתל אביב. בדיוק את זה אנחנו הולכים לשנות
>
> **שדר הרדיו ואיש הטלוויזיה חיים הכט מסביר לסלע קורן מה הניע אותו ליזום פסטיבל אמנות בגליל** ■ עמ' 12

תוכן

קוף אחרי שיקום
בפארק הקופים בבן שמן מארחים מבקרים בחוה"מ. ההכנסות קודש להצלת החיות
8

החיים אחרי
מירי דג מוצאת בתוכה חיבור לאלוהים לאחר שחזרה בשאלה
18

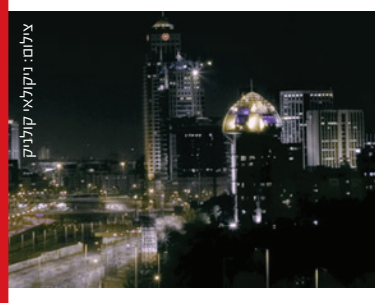
צילום: ניקולאי קולניק

מתל אביב לגליל
חידה: מושב בצפון הארץ שקשור קשר הדוק לראשית העיר העברית הראשונה
28

"קו למושב" גם באינטרנט - **תנועת המושבים:** www.tmoshavim.org.il ■ **תנועת האיחוד החקלאי:** www.ihaklai.org.il

קו למושב

■ **עורך:** דרור יוסף
■ **מנהלת עיתון** עדנה זיו

■ **כתבים** חני סולומון, יעקב לזר, נחמן גלבוע, עו"ד אפרת חקיקת, יבל ברקאי, עו"ד איילת רייך-מיכאלי, מירי דג, זהר נוי, סלע קורן, אבי אובליגנהרץ, בר-כוכבא מדרשי, דפנה מאור, יוסי ברג
■ **דואר אלקטרוני**
dror.maariv@gmail.com

מזכירה והפקה אסתי כלפון 03-5632547
esti.halfon@maariv.co.il
■ **גרפיקה מערכת** שרה ראובן
■ **גרפיקה מודעות** ניקולאי קולניק
מערכת 03-5632441
טל' לוח 03-5682878

יועצי פרסום יעקב קניאל, יורם טביבי

טל' מודעות 03-5632547
פקס מודעות 03-5638728
מודעות kav_daf@maariv.co.il

סיימתם לקרוא?
אנא השליכו את הגיליון לפח המחזור הסמוך למקום מגוריכם.

המערכת והמנהלה רח' קרליבך 2, ת"א

כל הזכויות שמורות. אין להעתיק, לתרגם, לשדר בכל אמצעי, לאחסן במאגר מידע, לפרסם או להפיץ בכל אמצעי כל חלק מן המודפס בעיתון הזה.

במג"ב זוכרים את הנופלים

טקס האזכרה השנתי של משמר הגבול לחלליו התקיים באנדרטת החיל. מפקד מג"ב, ניצב עמוס יעקב: "מאחורי כל שם רעים אהובים, שלא יישכחו לעולם"

ניצב עמוס יעקב. "אנו מחנכים ונמשיך לחנך את לוחמינו על אותם ערכים"

משמר הגבול הרכין ראשו באנדרטת מג"ב, מול קיבוץ ברקאי, לזכר 479 חלליו, שנפלו בעשייה למען ביטחון מדינת ישראל במשך 60 שנות קיומו של החיל: סיכול פיגועים, שמירה על גבולות המדינה, ופעילות ביטחון שוטף מתמדת.

החלל הראשון של מג"ב היה מפקח אברהם לוי, אשר נפל בעת מילוי תפקידו בתחילת שנות ה-50'. החלל האחרון של החיל הוא רב פקד גבריאל בוטנרו, רופא הימ"מ, אשר נפל בעת שירותו לפני כחודשיים.

בטקס שנערך ב-10 בספטמבר, באנדרטת מג"ב – מעל צומת עירון על כביש 65 – התקיים במעמד השר לביטחון פנים יצחק אהרונוביץ', מפכ"ל המשטרה רנ"צ יוחנן דנינו ומפקד משמר הגבול, ניצב עמוס יעקב. בין המשתתפים היו גם מפקדי מג"ב לדורותיהם, משפחות שכולות, פצועי החיל, סגל פיקוד של משטרת ישראל ושל החיל, גמלאיו, לוחמים ומתנדבים, אשר התייחדו עם משפחות הנופלים.

השר אהרונוביץ' פנה בנאומו למשפחות השכולות: "חשוב לנו שתדעו, שלמרות נפילת יקירכם ולמרות העובדה שבגופו אינו עוד עמנו, רוחו ממשיכה לפעום בלבנו ולעורר בנו השראה".

מפכ"ל המשטרה דנינו: "בצוואתם ציוו לנו הנופלים, לא רק להנציח את זכרם, אלא גם ובעיקר להמשיך את דרכם בשמירת חוסנה של החברה הישראלית".

מפקד מג"ב, ניצב יעקב: "כמדי שנה בעת הזאת, אנו ניצבים כאן אל מול לוח השמות, לוח הגבורה. מאחורי כל שם רעים אהובים, שלא יישכחו לעולם. אנו מחנכים ונמשיך לחנך את לוחמינו על אותם ערכים, אשר בשמם יצאו חללינו אל משימתם האחרונה, שממנה לא שבו".

ועדת הכספים אישרה את הצו לעידוד השקעות הון בחקלאות

חלקים בגליל העליון, באזור העמקים בגליל תחתון, אזורים מסוימים בשפלה, בצמוד לקו התפר, ואזורים מדרום לכביש אשקלון-קריית גת (35) נקבעו פה אחד בוועדת הכנסת כאזורי פיתוח א' וב'

החוק לעידוד השקעות הון, עליו חתם שר האוצר יאיר לפיד, הונח שוב על השולחן. ב-10 בספטמבר אישרה ועדת הכספים של הכנסת, פה אחד, צו לעידוד השקעות הון בחקלאות המגדיר אזורי עדיפות לאומית הזכאים להטבות שונות; הטבות במס ומענקים.

במסגרת הצו, הוגדרו אזורי פיתוח א' וב', לגביהם נקבעה עדיפות בהתאם לייצור תוצרת חקלאית, לפריסת ההתיישבות ולהשגתה של תועלת אקולוגית. מבין האזורים שייכללו בהגדרת אזורי פיתוח בחקלאות: חלקים בגליל העליון, באזור העמקים בגליל תחתון, אזורים מסוימים בשפלה, בצמוד לקו התפר, ואזורים מדרום לכביש אשקלון-קריית גת (35).

חבר הכנסת זבולון כלפה ("הבית היהודי"), יושב ראש ועדת המשנה לפריפריה ולהתיישבות, הביע תמיהה בדיון: "כיצד ייתכן, שאזורי יהודה, שומרון ובקעת הירדן, שבהם גידולים חקלאיים רבים, אינם מקבלים מענקים או הטבות מס על פי הצו? אם חקלאי יהודה ושומרון, שמשלמים מסים כמו כל אזרחי ישראל, אינם מקבלים דבר, ייתכן שבאמת כדאי שהם יפסיקו לשלם מסים", הציע.

נציגי רשות המסים אמרו בתגובה, כי "יהיה ניתן להעניק הקלות לחקלאי יו"ש ובקעת הירדן על פי צו אלוף, מכיוון שמדובר בשטחים הנמצאים תחת אחריות מנהלית של הצבא".

יו"ר ועדת הכספים, ח"כ ניסן סלומינסקי, חבר מפלגתו של כלפה, אמר ש"המשך הטיפול בנושא יועבר למשרד המשפטים על מנת למצוא פתרון משפטי, שיסייע למדינה להקל על החקלאים באזורים אלה".

גבעת אלה זכתה בגביע פוקס

בגמר טורניר הקטרגל על שם אסף פוקס, חייל צה"ל שנפל בפעילות מבצעית, התמודדו גבעת אלה ומרחביה. התוצאה בסיום: 0:2 לגבעה

כ-200 חברים ובני משפחה התכנסו למשחק הגמר של ליגת הקיץ בקטרגל עמק יזרעאל, במוצאי שבת 7 בספטמבר, לזכרו של אסף פוקס ז"ל, בן גבת, שנפל בכפר ציידא שבשומרון בפעילות צה"ל. זו השנה התשיעית שבה מתקיים מפעל ההנצחה.

במשך חודשיים מתקיימים משחקי כדורגל בכל רחבי העמק בין 12 קבוצות מיישובי המועצה ובהם משתתפים כ-150 שחקני קטרגל. השנה, בדומה לשנה שעברה, הירוקים של הגבעה עם המאמן בן הרוש ועם האוהד המסור כרמל התמודדו בגמר הגביע עם הוורודים ממרחביה עם המאמן דור נבון, שרצו אליפות שנייה ברציפות, ויכלו להם. שני שערים של יובל לוי קבעו את תוצאת משחק הגמר.

בסיום, התקיים טקס במעמד משפחת פוקס, ראש המועצה האזורית עמק יזרעאל אייל בצר, גזבר המועצה רני עייק ומנהל מחלקת הספורט ארז ביטמן, ובו הוענק גביע למנצחים ומדליות למשתתפי הגמר.

הניצחון של גבעת אלה בכדורגל מצטרף לזכייה בטורניר כדורסל וחגיגות חצי יובל, 25 שנים, להקמת היישוב.

שחקני גבעת אלה עם הגביע, לצדם אייל בצר ומשפחת פוקס. שמחה נוספת ליישוב

צילום: ישראל פרץ

מתחדשת העלייה לירושלים

בחול המועד סוכות, 23-24 בספטמבר, תתקיים צעדת "מתחברים בדרך לירושלים", שבה ישתתפו כ-6,000 מתושבי ישראל: דתיים וחילוניים, חקלאים ועירוניים, יהודים וערבים. בין יוזמי הצעדה, תא"ל רם שמואלי, מקים "השומר החדש"

מזה חצי שנה נרקמת צעדת "מתחברים בדרך לירושלים", שתיערך ב–23 וב–24 בספטמבר, בחול המועד סוכות, במטרה לקרב קבוצות שונות בחברה הישראלית וליצור שיח ביניהן. בצעדת הענק ישתתפו כ–6,000 איש וביניהם: יהודים דתיים וחילוניים, ערבים, דרוזים, נוצרים, עולים חדשים, נציגי תנועות נוער וקבוצות אחרות. הצעדה מקבלת השר־אה מהעלייה לרגל לירושלים ולבית המקדש ומ"צעדת ארבעת הימים" (שהתקצרה ביום) שנערכה בישראל, החל מאמצע שנות ה–50' עד שנות ה–70'.

ביום השני שלה, צעדת "מתחברים" תתמזג עם צעדת ירושלים המסורתית, הנמשכת יום אחד. מארגניה, שמקווים להפוך את האירוע למסורת בסוכות, הם: טייס חיל האוויר במי־לואים תת אלוף רם שמואלי, שעומד בראש עמותת "מתחברים – בונים עתיד ביחד"; ראש מועצה אזורית נחל שורק אלי אסקוזידו, שהיה אחראי בעשר השנים האחרונות על ארגון יום יום "ההתיישבות מצדיעה לירושלים" מטעם המועצות האזוריות; מרכז המועצות האזוריות ובראשו שמוליק ריפמן, ראש מועצה אזורית רמת נגב, ועיריית ירושלים. לשני מגזרים נוספים בישראל יש נציגים בארגון הצעדה: הרב בן ציון נורדמן, איש חינוך, מייסד מרכזי החינוך "מדעים ויהדות" בחדרה ובתל אביב, וג'לאל ספדי, מנהל מינהל חברה ונוער במגזר הערבי במשרד החינוך.

אלי אסקוזידו (55), תושב בני ראם, משמש כבר 15 שנה כראש המועצה האזורית נחל שורק, מתרגש לקראת הצעדה: "אני אוהב כשיש שמחה, אהבה, אתגר, ציונות ולראות הרבה אנשים מחייכים. בהר איתן (עם תצ־פית נהדרת לירושלים) תהיה הופ־עה משולשת של שלומי שבת, עידן עמדי ומוש בן ארי. המיטב שבמיטב. "תשלום לצועד יהיה 18 שקלים ליום אחד ו–25 שקלים ליומיים, כולל לינה וכולל ההופעה בהר איתן. מחירים סמליים ביותר".

תא"ל רם שמואלי: "בין הצועדים יהיו אנשים מכל גוני החברה היש־ראלית – ימנים ושמאליים, דתיים וחילוניים, קיבוצניקים ומושבניקים, יהודים וערבים. בין המארחים בסוכות לאורך הדרך יהיו גם תושבי הכפר הערבי עין רפא, שנרתמו ברצון רב. סוכה אחרת תהיה בקיבוץ צובה, בעין כרם ובעין למור (שם תיערכנה פעי־לויות 'ירוקות') ועוד ועוד".

מספר הצועדים מוגבל כדי ש"יחס המארגנים אל כל אחד ואחת יהיה טוב בהרבה ואישי". המשתתפים בשני ימי הצעידה ילונו בלילה שבין 23 ו–24 בספטמבר בסוכות בהר איתן. לפני שיצעדו בדרך לירושלים אלפי אנשים, עשו בני משפחתו של שמואלי, ילדים ורעיה, עמו "עלייה לרגל" במסלול שנבחר לצעדה.

השומר החדש מגדל זיתים וחולב עזים

תא"ל שמואלי, במקור מכפר יהושע והיום בכרם מהר"ל, בדרום הכרמל, היה מפקד בסיס חיל האוויר רמת דוד וראש להק מודיעין בחיל. במושב הוא מגדל 30 דונם זיתים ושלוש עזים, שהוא ובנו בן ה–13 חולבים ידנית. שמואלי, עתיר העיסוקים, משמש לא רק כראש עמו־תת "מתחברים", אלא גם עומד בראש ארגון "השומר החדש", שהוקם ב–2007 לסייע לחק־לאים לשמור על קרקעותיהם מפני השתלטות, גניבה ופגיעה ברכוש ובנפש.

כמה "חיילים" יש בארגון?

"בכנס הצדעה שערכנו לאחרונה בפסל אלכסנדר זייד הגיעו 1,500 אנשי 'השומר החדש', וזה לא כולם... בארץ מוצבות 25 נקו־דות שמירה או תצפית. אני, למשל, עם הבן שלי תומר שבשנת שירות, שמרנו לפני שבוע במצפה שליד קיבוץ גלעד. מוצבים שם 12 איש, שחולשים על 25 אלף דונם של שטחי מרעה וחקלאות".

אתם שומרים עם נשק?

"רשמית, בטח שלא. לאנשים אולי יש אק־דחים פרטיים. יש לנו שני 'כלי נשק' מאוד יעילים: אנחנו מגיעים במהירות לכל אירוע שלילי ויש לנו פלאפונים שמצלמים כל מי שמתחיל בגניבה או בחבלה. אנחנו גם מדל־יקים מדורות, בקיצור, מקיימים נוכחות בשטח וההצלחות שלנו גדולות. למרבה הצער, המש־טרה לא משתלטת ואנחנו נותנים לה תמי־כה".

תקן אותי אם אני טועה. לארגון "השומר החדש" יש קו ימני?

"בכלל לא. יש לנו מתנדב בשם עוזי דיין, 'יונה' בדעותיו, שגר במרכז (לשעבר סגן הרמטכ"ל, במקור ממושב היוגב, י"ב) ועוסק בשמירה ובתצפית במסגרת 'השומר החדש' באזור יבנאל".

קרני, אביו של תמוז, אחד המתנדבים בארגון וסטודנט במכללת "ספיר", הוזמן גם הוא לכינוס השנתי, שנערך לאחרונה ליד פסלו של זייד, ממקימי ארגוני השמירה "בר גיורא", "השומר", "הקיבוץ" ו"אגודת השומרים". הוא מספר, שבקרוב תקום תנועת נוער של "השו־מר החדש", לפי דברי שמואלי בכינוס.

"התפעלתי מאיכות החבר'ה האלה שהיו בכנס", אומר קרני, "ושוויתרו ביודעין על עוד פרק של 'רצים למיליון' ועל דיווחי הפרידה של יהודה ונינט. 'השומר החדש' בא להחזיר לנו את גאוותנו הפצועה ואנחנו צריכים לה־צדיע לו, כפי שמצדיע אלכסנדר זייד הרכוב על סוסתו".

לאחרונה הודיע חבר הכנסת מוטי יוגב ("הבית היהודי"), שיפעל להסדרת ההגנה על רכוש החקלאים בכנסת. ח"כ יוגב ביקר במצ־פה "השומר החדש" בקיבוץ לביא, שבו נמצא מטה הארגון, ואמר שיקדם חוק שיסדיר את השמירה על רכוש החקלאים ואדמות המרעה על ידי מתנדבים, וכן למציאת מקורות מי־מון להרחבת פעילות הארגון, בעיקר בגליל ובנגב.

משפחת שמואלי במסלול הצעדה, רם במרכז. עולים לרגל לירושלים

צילום: אלבום המשפחה

חג, מאוד וטיול

בחול המועד סוכות תוכלו לבלות עם קופים באווירת אפריקה, לחוות את חיי ילידי אוסטרליה המקוריים, לגלות את הטבע בלב ירושלים, להתחבר אל המסורת הכורדית ולבקר במטע קקאו נדיר

חני סולומון *

עם הקופים באפריקה

בחול המועד סוכות, 19 בספטמבר עד 25 בספטמבר, פארק הקופים שביער בן שמן מזמין את הציבור לפסטיבל אפריקה עם תופים, שירים, סדנאות וריקודים.

המבקרים יוכלו להשתתף ב"חגיגה אפריקנית" עם להקת אפריקנה, שחב־ריה הגיעו מגאנה הרחוקה. הם יציגו בפני הילדים וההורים מופע תיפוף סוער בתופי ענק אפריקניים בליווי ריקודים שבטיים, סיפורי אגדות מחיי השבטים הרחוקים ביבשת וסדנת צמות אפריק־ניות.

הילדים יוכלו להשתעשע בבקתת תופים, ב"טם–טם" – ארבע קומות של ג'ונגל הרפתקאות אפריקני, בפינת חי, במתקני ספורט אתגרי, ב"אפריכיף" – כפר אפריקני אותנטי ובפינת יצירה.

פארק הקופים מציע למשפחה טיול בחורש טבעי וצפייה בלתי–אמצעית בקופים ובהאכלתם על ידי צוות הפא־רק.

פארק הקופים פועל להצלת קופים הנמצאים במצוקה. פעילות ההצלה ושיקום הקופים נעשית מחוץ לאזור המבקרים, במקלט המקצועי. כל ההכנ־סות מהאירוע הן קודש להצלה ולשיקום קופים בישראל.

מתי: בימי חול, חול המועד ושבת הקופות פתוחות מ–10:00 עד 16:00. אפשר לשהות בפארק עד השעה 18:00. בשישי ובערבי חג הקופות פתוחות מ–10:00 עד 14:00, אפשר לשהות בפא־רק עד השעה 16:00.

כמה: 48 שקל לאדם (החל מגיל שנ־תיים), מחיר כניסה כולל את הפעילות.

למידע: טלפון: 08–9285888, אינטר־נט: park.monkeypark.co.il

הדרך: יער בן שמן, בכניסה ליישוב כפר דניאל.

לגלות את הטבע בעיר

חול המועד סוכות בגן הבוטני בירוש־לים: פסטיבל תגליות בטבע, עם סיפו־רים, משחקים, מבוכים, הפעלה מוזיק־לית חובקת עולם, סדנאות יצירה ורכבת הפרחים.

הגן הבוטני האוניברסיטאי שבגבעת רם, פנינה של טבע בלב ירושלים, הוא מוקד לתיירות ולבילוי ומרכז חינוך והדרכה. בגן גדלים יותר מ–6,000 מיני צמחים שונים ממגוון רחב של אזורים גיאוגרפיים בעולם. הגן משמש כבנק גנים ובו נשמרים צמחים בעלי ערך רב, ביניהם צמחים הנמצאים בסכנת הכחדה, צמחי נוי, עצי יער ועוד. צמחים רבים בגני הנוי בישראל אוקלמו בו בארץ לראשונה.

הגן הבוטני מזמין את הקהל הרחב לפסטיבל תגליות בטבע, במסגרת הפס־טיבל, ייהנו המבקרים מסיורים מודרכים בחלקות השונות של הגן, דרכם יגלו הילדים מחדש את עולם הטבע, יקשי־בו למספר הסיפורים, ישתתפו בהפעלה מוזיקלית חובקת עולם, יעברו דרך מבוך הסוואנה האפריקנית, ישתתפו בסדנאות בנייה בבוץ, יצירה מהטבע ובמשחקי ענק בדשא. בנוסף, יוכלו המבקרים לנסוע ברכבת הפרחים שתיקח אותם לנסיעה מרתקת וחווייתית ברחבי הגן.

כל ההכנסות קודש להצלת צמחים בס־כנת הכחדה בישראל.

מתי: שעות פתיחת הגן: 09:00–19:00, הפעילות בחול המועד סוכות תתקיים בימים ראשון–שלישי, 22–24 בספטמבר, מ–10:00 עד 17:00.

כמה: מבוגר – 30 שקל ; ילד, גמ־לאי, חייל, סטודנט או שוטר – 20 שקל; נכים בעלי תעודת ביטוח לאומי – 50% הנחה.

למידע: בטלפון: 02–6794012 ובאתר האינטרנט:www.botanic.co.il

הדרך: הכניסה מרחוב זלמן שניאור 1 דרך תחנת דלק של חברת "דלק" ברחוב הרצוג, יש מגרש חנייה בכניסה לגן.

פסטיבל האבוריג'ינים ה-3

"גן גורו" הוא פארק אוסטרלי ייחו־די ובו בעלי חיים וצמחייה מאוסטרליה הרחוקה. בגן גורו חיים קנגורו חופש־יים מסוגים שונים שאפשר ללטף וגם להאכיל מכף היד, צפריית לורים, שבה אפשר להאכיל את התוכים בשיפודי פירות עסיסיים ובעלי חיים מעניינים נוספים מן היבשת המרוחקת: קואלות, קזואר, אמו, שועלים מעופפים, מיני זוחלים ועוד. במתחם המבוכים של הגן יש מבוכי היגיון וצמחייה, ופותרי כתב החידה במבוך הצמחייה יוכלו להשתתף בהגרלה פרסים חודשית.

בחול המועד, גן גורו שבעמק המעיינות יהפוך לכפר "אבוריג'יני" בפעם השלי־שית, ובו סדנאות איפור, מאכלים, מקצ־בים, בומרנג ויצירת אומנות אבורג'ינית סביב קנגורו, קואלות, אמו, תוכים, שו־עלים מעופפים ועוד מיני בעלי חיים אוסטרליים.

הפסטיבל יחשוף את המבקרים לסמלי התרבות האבוריג'ינית, למנהגיה, לאומ־נותה, למאכליה והם אף ילמדו להשתמש בבומרנג אבוריג'יני מופלא.

מתי: בחול המועד סוכות, בי־

<<<

קוף מנגבי בפארק הקופים. כל ההכנסות מהאירוע מוקדשות לשיקום קופים

צילום: צחי אייזנברג

מבקרים בגן הבוטני. פנינה של טבע בלב ירושלים

צילום: יהודית מרקוס

ילדות מנגנות בדיג'רידו (כלי נגינה אבוריג'יני) וחבר. פארק אוסטרלי ליד גן השלושה

צילום: אילן לורנצי

בעמק המעיינות. פסטיבל לכל המשפחה

צילום: אתי חן ברייר, סטודיו אתיקה

מים ראשון–שלישי, 22–24 בספטמבר, מ–9:00 עד 17:00.

כמה: 45 שקלים לכל אחד מגיל שנתיים ומעלה (מחיר הכניסה לפעילויות כלול). יש סוכה כשרה במקום. הנחה בשיעור 20% דרך אתר הבית של "חוויות ניר דוד" (www.nirtours.co.il).

למידע: טלפונים: 04-6488060, 04-6488952.

הדרך: בכניסה לגן השלושה ("סחנה").

סוכות בעמק המעיינות

ברחבי עמק המעיינות יהיו בחול המועד סוכות שלל אירועים ומופעים, סיורים ופעילויות, במסגרת פסטיבל המעיינות המתקיים גם השנה.

טיולי צפרות, צעדה בשביל המעיינות, סיורי חקלאות אורגנית, תערוכת אוסף בנושאי חגים (ברכות "שנה טובה", שופרות) בגן השלושה – הסחנה, סדנאות גיבון בחוות עזים, משחק ניווט בפארק המעיינות, פעילויות במגדלי מים ישנים, גדיד תמרים, סיורים אל גדת הירדן, מעגלי שיח ולימוד בערב הושענא רבה ואירועים נוספים הם חלק מאפשרויות הבילוי לילדים, למבוגרים ולכל המשפחה בעמק המעיינות בסוכות.

בין המופעים במהלך חוה"מ: ישראל גוריון משתף פעולה עם הבן של שות־פו ל"דודאים", אסף אמדורסקי (19.9, 22:00, פאב הפינה בחמדיה), אפרת גוש (20.9, 22:00, פאב הפינה בחמדיה), צמד הפרברים וחבורת הזמר "שדות שבעמק" ישירו במופע שהופק במיוחד לפסטיבל (21.9, 21:30, ליד מגדל המים בנווה איתן), מופע חצות של אריק סיני וסי־וון טלמור (22.9, ליד מגדל המים בשדה נחום), מופע של ישי לפידות ומועצת השירה העברית (24.9, 20:00, ליד מגדל המים בשדה אליהו).

מתי: 9 עד 26 בספטמבר.

כמה: חלק מהאירועים בכניסה חופשית לקהל הרחב.

למידע: www.maianot.co.il

הדרך: כביש 71 לבאים ממערב, כביש 90 לבאים מהצפון או מהדרום.

חגיגות הסהרנה

"הכפר הכורדי" במושב ירדנה מזמין את עם ישראל לחגוג את חגיגות הסהרנה בחגיגת פולקלור כורדית ססגונית, בהשתתפות נגנים, זמרים וכמיטב המסורת.

עוד בתכנית: סדנאות אפיית לחמים, סיור בחדר מורשת, דוכני מזון ועוד.

מתי: 22 בספטמבר, מ–18:00 עד חצות.

כמה: הכניסה חופשית.

למידע: 04-6065860

הדרך: לבאים מצפון או מדרום – כביש 90, לבאים ממערב – שמאלה בכביש 90.

ביקור (אצל) החסידה

במרכז הצפרות "מקור החסידה" בכפר רופין מציעים בסוכות סיורי טבע מיוחדים למשפחות ולקבוצות, הכוללים תצפית על נחלים ועל מעיינות, ציפורים נודדות, תמרים וטעימות.

בין הפעילויות: סיור טבע וצפרות, תצפיות מודרכות, מבט על חיי הלילה של החיות המתעוררות, סיפורו של התמר, כולל קטיף וטעימות, ביקור אצל התנשמת, המדבירה הביולוגית, ועוד.

מתי: 20, 23 ו–24 בספטמבר, בשעה 16:30.

כמה: 45 שקל למבוגר, 35 שקל לילד. 10% הנחה לתושבי העמק ולאורחיהם.

למידע: 04-6068396, 050-5395856.

הדרך: מדרום מזרח לבית שאן בהמשך של כביש 71 ליד נהר הירדן. מירושלים ומטבריה – להגיע דרך כביש 90.

איך שוקולד נולד?

סדנאות שוקולד לילדים ולמבוגרים במושב עין ורד, במרכז המבקרים "שרינה", המבוסס על משק חקלאי יוצא דופן בישראל: מטע של עצי קקאו. צמח הקקאו, שמרחב הגידול הטבעי שלו הוא האזורים הטרופיים הסמוכים לקו המשווה, אינו גדל באופן טבעי בישראל, אך בעלי המקום מדמים בחממה את התנאים הנדרשים לו באמצעות בקרת אקלים ולחות קפדנית.

סדנאות השוקולד למבוגרים המתקיימות במקום כוללות ביקור בחממה, שבה מוצגת שיטת הגידול הייחודית ומתוארים התנאים הנדרשים להפקת הקקאו. לאחר מכן, מוזמנים המשתתפים לסדנת שוקולד מעשית לצד סקירה של עולם השוקולד בליווי טעימות. הם מתנסים ביצירת טראפלס ופרלינים משוקולד בלגי משובח.

בחופשים נפתחות במקום גם סדנאות לילדים, והוריהם מוזמנים בינתיים לקפה ומתוקים בגינה. ההשתתפות בכל הסדנאות היא בקבוצות אליהן יש להירשם מראש.

מתי: פתוח בימי חול בלבד.

למידע: 077-5255370

באתר: sarina-chocolate.co.il

הדרך: מושב עין ורד, ההדרים 9.

להקת מחול כורדית. כמיטב המסורת

צילום: באדיבות "הגן הכורדי"

חסידות. אפשר לבקר גם אצל התנשמת

צילום: דוד גלזנר

ילדים בסדנת שוקולד. קקאו ממשק יוצא דופן

יאיר גרבוז מביט אל הנוף הנשקף מביתו. "לא תל אביב מפרה אותי ולא ראש פינה מפרה אותי"

יש לן סימפטיה לאמונות עכשווית בחצור הגלילית

יריד ראשון בצפון לאמנות עכשווית יתקיים בחול המועד סוכות בעיר הגלילית. יאיר גרבוז, היועץ האמנותי של הפסטיבל, מציע ליוצרים צעירים הגרים הרחק ממרכז הארץ לעבור לתל אביב ולהיות חלק מ"הבועה". כשיהיו בשלים ומבוגרים, יוכלו לחזור. "הפריפריה יכולה לתת לבן אדם יותר חופש לעסוק בדברים שתומכים באמנות שלו"

כתב וצילם: סלע קורן *

מי שבקיא מעט בביצת האמנות הישראלית יחשוב שיריד אמנות בחצור הגלילית הוא מחזה סוריאליסטי לא פחות מעדר עזים חוצה את שדרות רוטשילד בתל אביב בצהרי היום.

מוזר ומפתיע ככל שיהיה, במציאות יוצרי אמנות סוריאליסטית וגם מי שפועלים בזרמים אמנותיים אחרים יציגו מיצירותיהם ב"צבע גלילי", פסטיבל גדול וראשון מסוגו בצפון לאמנות עכשווית, שיתקיים בחול המועד סוכות תשע"ד (20–23 בספטמבר) ב... חצור הגלילית.

יוזם האירוע הוא חיים הכט, איש הרדיו והטלוויזיה. האוצרים הם מורים ממכללות לאמנות באזור, היועץ האמנותי של התערוכה הוא האמן, הצייר והסופר, יאיר גרבוז. הרמתי טלפון אל הכט ושאלתי: מהיכן הרעיון?

"הייתי עם אשתי בתל אביב ביריד 'צבע טרי', ראיתי אלפים של אנשים, התרחשות מדליקה, חגיגה של אמנות. באותו רגע אמרתי לאשתי: 'אנחנו רוצים כזה גם בצפון'. וזה קורה. הרדיו זה היתרון שלנו, זה הגוף היחיד בצפון שמסוגל להרים דבר כזה, לגייס חסויות ולהביא אנשים".

האם יש לך באופן אישי נגיעה לאמנות פלסטית?

"עכשיו, תוך כדי ההפקה של היריד, זה קורה. אני מההדיוטות, כשאני רואה אמנות אני עף על הכנפיים של האמנים. הקשר שלי לאמנות זה קנאה, אני פשוט מקנא באנשים המוכשרים שאלוהים נגע בהם ונתן להם כישרון כזה. היכולת של האמן לבטא את עצמו ולהוציא קומבינציה כזאת של צבעים. אני עומד ונוטף קנאה, הלוואי עליי".

מדוע בחרתם בחצור הגלילית לארח את היריד?

"אנחנו לקחנו בכוונה את המקום הכי מופרך, הכי רחוק מהסצנה האמנותית, ויש בזה באמת אמירה. למדנו שבאזור שלנו, של הצפון, יש כמות אדירה של אמנים, יש אנשים עם יכולות פנטסטיות, יש מכללות לאמנות, אבל אין סצנה. הסצנה כולה בתל אביב.

"אמן מהצפון שיגיע למצב שיוכל להציג תמונה – שיגיע למצב שמדברים עליו – להגיע למצב שהוא מוכר עבודה – הוא צריך להגיע לתל אביב. בדיוק את זה אנחנו הולכים לשנות, לפרוץ פה סוג של דרך. הכוונה לא שחצור הגלילית תחליף את תל אביב כבירת האמנות, מה שיש בתל אביב יש בתל אביב, אבל יש כאן פריצת דרך – אנחנו הולכים להביא ליריד הזה 30 אלף איש, באחריות. עובדים על זה".

מה תיחשב בעיניך הצלחה?

"קודם כל, כבר הצלחנו. כשאנשים כמו גרבוז וטלי (בן נון, אוצרת) נרתמו ליריד, והמפיקה קרן אלמלם, ול'קול קורא' ענו 500 איש. אנשים מבינים את החשיבות והפוטנציאל של זה. יציגו 40 אמנים שנבחרו על ידי ועדה מקצועית מתוך ה–500, יהיו המיטב של בוגרי בתי הספר לאמנות בצפון, יהיו תערוכות אוסף של מוזיאון תפן, האוסף של בנק לאומי ואוסף מוזיאון תל חי ומוזיאון ברעם. יוצגו שני אוספים של קרן קיימת לישראל: אוסף התיבות הכחולות ואוסף צילומים. מיכאל חאלק יציג תערוכה אורחת.

"העובדה שאתה מצליח להרים תערוכה ענקית כזו במקום כמו חצור הגלילית, וההירתמות של היישוב, לכן אני אומר שכבר הצלחנו. נדמה לי שסארטר אמר: 'מתי אדם נהיה סופר – לא כשהוא כותב ספר, אלא כשמישהו קורא אותו'.

"אני מאמין שזה יהיה יותר גדול מ'צבע טרי' בתל אביב, יותר אמנים, יותר אוספים, יותר אמנות, אבל המבחן יהיה למכור אמנות. אמר לי גרבוז, שבצפון כמעט ולא נמכרות עבודות אמנות, ואנחנו עובדים גם על זה. אפשר להסביר לאנשים למה שווה וכדאי לקנות אמנות".

הדברים של הכט נוגעים בי באופן אישי – רחל אשתי הציירת ואני נשתתף ביריד – ואני אומר לו: לולא שוחחנו בטלפון הייתי מחבק אותך עכשיו.

"אנחנו נשאבנו לזה, אתה לא מבין איך. יהיה ערב גאלה מתוקתק כמו שצריך, עם גביעי שמפניה בחצור הגלילית, רק בערב ההשקה יהיו 2,000 איש".

על קו רמת גן-צפת

יאיר גרבוז, היועץ האמנותי של היריד, היה מורה של רחל במדרשה. עשינו טלפונים, קבענו פגישה ועלינו צפונה, לביתו של גרבוז בשכונת "נוף כינרת" בצפת, שממרפסתו נשקף נוף מרהיב. בשלוש השנים האחרונות הוא גר בעיר הצפונית וברמת גן, לסירוגין.

יאיר אירח אותנו כדבעי, היה רחב לב גם בכיבוד וגם בדיבור. לא די שהתרגשנו, גם מכשיר ההקלטה לא הוסיף לנו שקט – פעם עבד ופעם לא, מבלי שהצלחנו לפענח את החוקיות לכך.

שוחחנו על אמנות בפריפריה והשיחה התרחבה לה במהלך שעה קלה ועמוקה, בו–זמנית. צילמנו ונפרדנו, תוך הבטחה של גרבוז שיבוא לראות כשרחל תעשה ציור חדש.

בדרך חזרה, במכונית, השמענו לעצמנו את ההקלטה. מה שיצא מהמכשיר היה מעניין, אבל לא נמשך זמן רב: רחש רב של הרמת כוסות והנחתן על השולחן, למשך 30 שניות. יצאתי מהמכונית לדפוק את הראש במכסה המנוע. אשתי מיהרה להזכיר לי כמה שילמנו לפחח בפעם שעברה והציעה שנתגבר על המבוכה ונתקשר לבקש ריאיון חוזר. ברגע של השראה החלטתי להקשיב לה.

שוב עלינו, הכיבוד עוד היה על השולחן, יאיר החזיק את המכשיר בידו ונתן לנו רבע שעה

<<<

של עיקרי השיחה הקודמת. רק דעו לכם שהשיחה הראשונה הייתה הרבה יותר מתובלת.

מה החשיבות של "צבע גלילי"?

"עצם העובדה שאנשים מבקשים את זה. לפני שנים לא היה עולה רעיון כזה אצל אף אחד, לעשות יריד אמנות בפריפריה. היו אירועים ממוקדים, לדוגמה, בתל חי היה אירוע של פיסול. באופן כללי, הרצון לפתח אמנות ולעשות תערוכות שהפריפריה יוצרת אותה ולא מניידת אותה מתל אביב, זה רעיון חדש.

"בעבר היה 'אמנות לעם'. יושבים אנשים בתל אביב, חושבים ויוצרים תערוכות ונותנים אותם למרכזי התרבות. היום בפריפריה יש די הרבה גלריות, יש די הרבה מוזיאונים פריפריאליים, עצם העובדה הזו היא עובדה מעודדת ואם אפשר לשתף אתה פעולה, זה טוב".

גרבוז אכן משתף פעולה. בימים אלה מוצגת במוזיאון עין חרוד תערוכתו החדשה "ארץישראֶ" והיא מלווה בספר שעיצב נעם שכטר. התערוכה עוסקת בחשיפה ובפיצוח של הקוד הארץ-ישראלי, על כשליו והצלחותיו, דרך התבוננות חקרנית ולא-נוסטלגית בעבר, בעברית, ובאידיאולוגיה הציונית-קיבוצית.

"המוזיאונים הפריפריאליים, עוד לפני שעשו ישיבה והגיעו להחלטה כזאת, באופן ודאי עסקו באמנות ישראלית. המוזיאונים הגדולים כל הזמן מתלבטים איך להיות מעודכנים, איך להיות מוזיאון שמציג אמנות בין-לאומית, איך מביאים יצירות מפסגת האמנות בעבר או בהווה, ומצד שני, איך לטפח אמנות ישראלית.

"קשה לומר שהם מצליחים בשני הדברים באופן מלא. כמובן, זה תלוי בתקציבים ובמדיניות וגם בחזון, אבל אפשר להגיד שאף אחד לא יכול לקבל מושג אמתי בעזרת שני המוזיאונים הגדולים שלנו של מהי אמנות ישראלית ומהי אמנות בין-לאומית. אם אדם נוסע בעולם וקורא המון ספרים, כן. אבל היו פה תערוכות נהדרות, גם ישראליות וגם בין-לאומיות.

"הפריפריה יכולה לעבוד מתוך זה, שאף אחד לא מצפה ממנה לפתור אף בעיה באמנות הישראלית, ולהפך. במוזיאונים הגדולים, כמעט כל מה שהם יעשו תהיה נגדם ביקורת, וביקורת זה דבר טוב, אבל בפריפריה כל מה שהם יעשו יהיה סוג של עידוד, ורק אחר כך מידה מתונה ומתחשבת של ביקורת.

"הם עובדים באווירה רגועה יותר, באווירה של זהות אינטרסים בינם ובין האמנים שעובדים אתם. באופן כללי, מבחינת יחסי אנוש עם האמנים שעובדים אתם, הם מנצחים את המרכז בהליכה, זאת אומרת, הם לא רואים באמן מטרד, אלא שותף בעיצוב פני התרבות המקומית.

"במוזיאונים הגדולים היו שמחים אם האמנים ייעלמו להם מהעיניים וישאירו את הציורים בפרוזדור, שלא יהיה להם עסק עם האמן, אלא רק עם האמנות שלו, במקרה הטוב. דווקא המוזיאונים הגדולים שלנו הם יחסית פרובינציאליים והקטנים מציגים בפרובינציה, אבל יש להם הבנה, שאם אתה לא יודע לספר את הסיפור של המקום שלך, אתה לא תבין אף סיפור".

האם המעבר לפריפריה מפרה את היצירה שלך?

"הפריפריה או כל מקום בעולם, או אדם שאתה פוגש, מפרה אותך. המרכז לא מפרה אותך, אלא החיכוך של האמנים שחיים במרכז הוא המפרה את היצירה, מקורותיה יכולים להיות בכל מיני מקומות בהווה, בעבר, בעתיד, בתרבות, בספרים, בקולנוע.

"אם אתה מסתכל על אמנות, יש כזה מרווח של מקורות השראה, אף פעם אי אפשר לייחס את זה לרשות המקומית. לא תל אביב מפרה אותי ולא ראש פינה מפרה אותי, אותי מפרה שאני הולך לחנות ספרים ופוגש ספר מעניין, זה מפרה אותי שאני פוגש בן אדם שפתאום אומר משפט עם תובנה עמוקה, זה מזיז לי. פעילות מחשבתית לרוב.

"אז במובן הזה, החיכוך במרכז חשוב, קודם כל, לאמנים בראשית הדרך, יותר מאשר מאוחר יותר, כי ככל שאדם מתבגר הוא צריך פחות חיכוך ויותר אינטנסיביות וחופש וזמן לעשייה ולמחשבה.

"אני חושב, שהפריפריה יכולה לתת לבן אדם יותר חופש לעסוק בדברים שתומכים באמנות שלו. האמנות לא צריכה לא את המרכז ולא את הפריפריה, אני כאמן נתמך כל הזמן על ידי זה שאני קורא, לומד, שירה וספרות, דברי אין עוד דבר כזה.

"היחס למקום יכול להשתכלל ולהשתפר במקומות שיש להם אופי. זה לא בהכרח קשור לפריפריה, גם בתל אביב יש רחובות שיש להם אופי ויש רחובות שאין להם אופי. אני מאמין שאנשים שחיים ברוטשילד יש להם תחושת מקום יותר מאנשים שחיים במקום חסר אופי, אבל הפריפריה בפירוש מציעה לך אפשרות של בית ויחסי אנוש אחרים".

מהי בעצם הפריפריה? הרי ישראל בעצמה היא פריפריה.

"מושג הפריפריה הוא מאוד מורכב. בישראל, כשאומרים 'פריפריה' לא מתכוונים לטבע או לנוף, אלא לעיירות פיתוח. היום אף אחד לא דואג לקיבוצים והם בקושי דואגים לעצמם.

"הציירים הקלסיים של האימפרסיוניסטים, כשהם הלכו לפריפריה זה היה משני טעמים – הם האמינו שהטבע הוא סוג של מורה ושיש הכי הרבה אפשרות להבין את העולם ולספר עליו דרך התבוננות בטבע, והם הלכו אל הכפר גם מתוך הנחה שאנשי הכפר הם מודל מעניין, מפני שהאמנות חיפשה את השוליים.

"כי גם אם המרכז מספר את הסיפור של המרכז, האמנות צריכה את הסיפור של השונה, העני, המסכן, האנטי-גיבור, הזקן ולא הצעיר, החולה ולא הבריא, המשוגע ולא השפוי. הדברים המוקצנים פחות משעממים באופן כללי, היא עוסקת בכאב, נגיד, ואן גוך הלך לצייר את הפועלים מתוך אמפטיה לעבודה, לעמל, ומתוך קנאה באנשים שתכליתם היא העבודה והחיים ולא הדיווח על החיים. במקביל, כל הפידבק, כל הפענוח של הטבע הזה נעשה בפאריז, במוזיאונים, על ידי הכלכלה של האמנות וגם על ידי הפרשנות של האמנות.

"בארץ, אתה יכול להיות שמח מאוד ולחיות חלק מהזמן של הפנסיה בפריפריה, להחזיק פה בית שני. אם הייתי צריך לחיות מאמנות, לא רק שלא היו לי שני בתים, אלא שגם לא היה לי אוהל. בימי חיי, עשיתי לא פחות ממאה תערוכות יחיד פריפריאליות, ולא נכנסה אגורה אחת לכיסי מכל המפעל הזה. זה היה ידוע לי מראש.

"איש לא שאל על מחיר של עבודה בפריפריה אף פעם, ויש אנשים עם כסף ויש אנשים גם שיש להם אמנות בבית, אך לא היה עולה על דעתם שיש כלכלה של אמנות מחוץ לתל אביב. זה דבר מוגבל, אתה הולך לפריפריה, זה סוג של פרישה".

היריד "צבע גלילי", שהוא גם מסחרי, ינסה לעורר כלכלת אמנות מחוץ לת"א?

"כן, אני מקווה שהצעד הבא יהיה שהפריפריה תאפשר מקום לבצע בו את המהלך כולו, אבל אני לא נביא, אני לא יודע. הייתי שמח להתראיין אחרי האירוע ולדעת יותר, אבל הכי הייתי רוצה להתראיין אחרי שלושה כאלה, אם הפרויקט הזה יבנה את עצמו בהדרגה ויהפוך להיות משהו הרבה יותר מוצלח מהפעם הראשונה. אוי ואבוי אם יהיה אחרת, אם הפעם השנייה תהיה פחות מוצלחת מהפעם הראשונה".

יאיר גרבוז. "אנשי הכפר הם מודל מעניין, מפני שהאמנות חיפשה את השוליים"

מירי דג
machita106@gmail.com

גיבור העל הפרטי שלי

כפמיניסטית עם מחשבה עצמאית יכולתי לחוש שייכת פחות ופחות למערכת הכובלת של מצוות היהדות, אבל לא השתנה דבר ברצון שלי שאבי שבשמים, הטרוד בבעיות העולם, יהיה מרוצה ממני

עשרת ימי התשובה שניתנו לנו בין ראש השנה ליום כיפור, להקדיש מחשבה מעמיקה לדרכנו בחיים עד כה ולאן היינו רוצים להתקדם מכאן, כבר מאחורינו. את רוב חיי העברתי באמונה (גם לאחר שהתחלנתי), שיש מישהו שמתבונן עליי מלמעלה ובכלל לא חושב שאני רק גרגר אנושי קטן וחסר משמעות במערכת השמש.

גיבור העל הפרטי שלי, ה"סופר-אל" שלי, למרות חשיבותו הקריטית בשמירה על ביטחון העולם, תמיד מוצא זמן לפקוח עליי עין ולהקשיב לשלל בקשותיי (הן לא מיוחדות ובדרך כלל, קשורות בשלום האהובים עליי). המחשבה שאני יכולה לקרוא "טאטה" לשמים ושאשכרה יש מי שמקשיב לי נסכה בי ביטחון שאני לא לבד. תמיד יש מישהו שהולך אתי.

האמונה הזאת בכוח עליון (אני בוחרת לקרוא לו "יקום") די חזקה אצלי, גם היום כחילונית. מדי פעם, יש לי מחשבות כפירה ביקום הזה וזהותו, אבל ככלל, אני די בטוחה בו. כעיקרון, אני מקבלת בברכה את צירוף המילים "דתי לדעתי", שאומר שכל אחד יכול לבחור באופן אקלקטי מה הוא לוקח מהדת ומה לא, ואני מנסה לחיות בשלום (ובדרך כלל, מצליחה) עם הבחירות שעשיתי בחיי.

כשעזבתי את הדת, מערכת המצוות הצפופה שהוכתבה לי כבר לא הייתה חלק מחיי וחשתי פגיעה, חשופה ובודדה. נראה לי שרק דתי אמתי שחזר בשאלה יכול להבין איזה חור נפער לו לפתע בחייו, לכן לא אכביר מילים בניסיון להסביר את החוסר הפתאומי שחשתי. הדימוי הכי קרוב שאני יכולה לחשוב עליו הוא חייל שיוצא לקרב ללא נשק ושכפ"צ, חשוף מול איומים ממשיים, ללא כל הגנה.

למדתי 12 שנים בבית ספר דתי, הרבה שנים תנועת "בני עקיבא" הייתה הדבר המרכזי בחיי ומושא התשוקה העיקרי שלי. הייתי תוצר של שטיפות מוח מסיביות, שנועדו להזכיר לי שאני כקליפת השום בעולם זה ושאלוהים הוא הבוס הגדול אליו אני צריכה לשאת את עיניי ברציפות ולקיים את כל מה ששליחיו עלי אדמות – הורים, מורים ורבנים – אומרים לי. הובהר לי, שאם לא אעשה זאת, האל הנוטר והנוקם ינחילני גיהינום וסופי להיכחד מעל אדמה זאת עקב חטאיי, ואבוי, אני יכולה אף לגרום לקרובים אליי לסבול מחטאיי. הסביבה שבה חייתי ניסתה להפחידני בכל דרך, שאם לא אלך בדרך הישר סופי יהיה עקום, אבל איכשהו, במעין נס שכזה, פיתחתי תודעה עצמית משל עצמי וחשבתי קצת אחרת מהם.

> **"אז מה קרה לי בדרך? מאיזה 'עץ דעת' אכלתי ונפקחו עיניי? קשה לי לשים אצבע על רגע מדויק. זה היה תהליך, שבמהלכו הבנתי שאנשים דתיים אינם טובים יותר, ושנוצרים או בודהיסטים אינם שווים בעיני האל פחות מיהודים, וכן, יש רבנים שמדברים שטויות"**

אז מה קרה לי בדרך? מאיזה "עץ דעת" אכלתי ונפקחו עיניי? קשה לי לשים אצבע על רגע מדויק. זה היה תהליך, שבמהלכו הבנתי שאנשים דתיים אינם טובים יותר, ושנוצרים או בודהיסטים אינם שווים בעיני האל פחות מיהודים, וכן, יש רבנים שמדברים שטויות ומתנהגים, לטעמי, כאנשים לא-טובים. בטח הוסיפה לכך העובדה שאני אישה ושהדת אינה יוצאת מגדרה בדיוק על מנת להאדיר אותי, אלא יותר להדיר אותי. כפמיניסטית עם מחשבה עצמאית יכולתי לחוש שייכת פחות ופחות למערכת הכובלת של מצוות היהדות, ומשם הדרך לצעד מרדני הייתה די ברורה.

אני זוכרת. חזרתי מאוחר בליל שבת מפעולה ב"בני עקיבא". הייתי בערך בת 16, חדר המדרגות היה חשוך ואפל, ואם עד אותו יום התגברתי איכשהו על פחדיי, לא מצאתי פתאום סיבה הגיונית לעלות במדרגות ברגליים רועדות מפחד. לחצתי על מתג החשמל – "ויהי אור", ובאופן מפתיע, לא השתרר חושך בנשמתי על ה"חטא הנורא" שעוללתי בפעם הראשונה בחיי. הדלקתי אור בשבת והשמים לא נפלו עליי, אף אחד שקרוב אליי לא מת בגלל זה והייתי די בטוחה שגם אלוהיי, שבו האמנתי עדיין בעוצמות גדולות, לא כועס עליי בשל כך.

הרצון שלי שאבי שבשמים יהיה מרוצה ממני לא השתנה, רק האמצעים והדרכים שבהם אני ניסיתי (ומנסה עד היום) לרצותו השתנו. ניסיתי להמיר את מצוות שמירת השבת, תפילה ארבע פעמים ביום (שחרית, מנחה, ערבית וקריאת שמע-על-המיטה בליילה מאוחר) ולבוש צנוע במיוחד במערכת של ערכים, שנראו לי הולמים יותר את הדרך שבה אני מביטה בעולם.

אנסה להסביר את מהות יחסיי עם האבא העליון שלי בכמה משפטים:

הוא עסוק בענייניו ואני משתדלת לא להטריד אותו בזוטות, אלא בעניינים הרי גורל מבחינתי, שזה אומר שלום צאצאיי.

הוא אוהב אותי תמיד, אבל זה משמח אותו כשאני מגשימה את ייעודי ומשתמשת במתנות שהוא העניק לי עם בואי לעולם.

אין לו דרישות מיוחדות ממני בנושאי דת. לא ממש מעניין אותו אם אסע בשבת או לא אשמור על דיני הכשרות. יחד עם זאת, ברור לשנינו שבתוך עמי אני חיה (ובמקרה שלי, זה אומר משפחה דתית ברובה) ולכן זה יהיה נחמד ומתחשב מצדי אם אכלול זאת באג'נדה שלי.

אלוהים אוהב את בני כל העמים, זה ברור לי. אני בטוחה ומאמינה לחלוטין, שאין לו כל אפליה בין העממים השונים. שאלתי אותו פעם כשהרגשתי שהוא קשוב לשאלותיי וכך הוא ענה לי.

אז למה אני מספרת לכם את כל ההיסטוריה הדתית שלי? כי אני מנסה עדיין להתפלל מדי יום בדרך שלי ולבקש טוב מאלוהים – מהיקום, עבורי ועבור העולם, ובתקופה זו של חגי תשרי המציפים אותנו בברכה, הצורך שלי בתפילה, בהודיה ובמאמץ להיות אדם טוב יותר אף גדל.

הרשו לי לשתף אתכם בפנינים משל הדלאי למה ה-14 שחדרו ללבי, פעפעו בנשמתי ואני מקווה שיעזרו לי להיות קצת יותר טובה בתשע"ד: "בכל יום, כאשר אתה מתעורר, תחשוב שהיום הנך בר מזל שהתעוררת. אני חי, יש לי חיי אדם יקרים ולא אבזבז אותם. אשתמש בכל כוחותיי לפתח את עצמי, לפתוח את לבי לאחרים, להשיג הארה לרווחת כל בעלי התודעה. אכונן מחשבות של טוב לב כלפי אחרים, לא אכעס או אחשוב רע על אחרים, אנסה לעזור לאחרים ככל שאוכל".

אני מקווה, שכמו שמים שוחקים סלע בסבלנות אין קץ, כך גם התפילה הזאת, אם אקפיד להזכירה לעצמי מדי יום, תשיג את מטרתה. ואפילו אם אשתפר קצת בזכותה – זכיתי.

חניכות "בני עקיבא". לחצתי על מתג החשמל – "ויהי אור"

צילום: יהונתן שאול

שמירה אישית

הפועל "לאתרג", מלשון "אתרוג", נכנס מזמן לשיח היום-יומי. בדרך כלל, משמעו שמירה הדוקה על אישיות פוליטית. כשחגי קירשנבום מישרש, מגדל אתרוגים דור חמישי, מסביר כיצד שומרים על הפרי מפני סכנות, מבינים את הביטוי כראוי: "אנחנו קוטמים כל קוץ ש'מאיים' על האתרוג ואפילו כל עלה המתקרב לאתרוג, כי כשהרוח נושבת ומנדנדת את העלה של האתרוג נגרמת צלקת על עורו העדין". בחיפוש אחר האתרוג שאין בו פגם

כתב וצילם: אבי אובליגנהרץ *

"הוא מאוד מפונק ורגיש, ודורש המון תשומת לב ורוך. הטיפול בו הנו פרטני. אתה חייב להגיד לכל אתרוג בוקר טוב ולטפל בו במסירות ואהבה כדי שהוא יח־זיר לך טובה. הוא מאוד חלש ופגיע. הוא נשרט ונפגע בקלות, ובניגוד לגידולים אחרים, אין כמעט מקום לטעויות", מעיד מגדל האתרוגים ממושב ישרש, חגי קי־רשנבום.

המולה רבה שררה בימים שלפני חג הסוכות בבית האריזה של קירשנבום. לצד הפועלים התאילנדים ומנהל העבו־דה נאיף, שאמונים על הטיפול בפרי, על קטיפתו מהעץ ועל מיונו, המקום הומה מסביב לשעון בסוחרי "ארבעת המינים", חובשי כיפה סרוגה או שחורה, שממש־שים ובודקים בקפידה רבה את הסחורה שהם רוכשים ונעזרים גם בזכוכית מגד־לת ובמשקפת מיוחדת.

קירשנבום, בן 54, דור חמישי למג־דלי אתרוגים ובעל פרדסים שמשת־רעים על פני 70 דונם, מסביר שהעץ חלש למדי ופגיע, לכן גידול האתרוג דורש מומחיות והשקעה גדולה. משום שה"פטנט" המקובל בהדרים לשם חי־זוק העץ – הרכבה על גזע של חו־שחש – פוסל את הפרי לברכה, כל ענף סביב האתרוג נקשר למסגרת העץ לבל יתנדנד ברוח ויפגע בפרי. "אנחנו קוטמים כל קוץ ש'מאיים' על האתרוג ואפילו כל עלה המתקרב לאתרוג, כי כשהרוח נושבת ומנדנ־דת את העלה של האתרוג נגרמת צלקת על עורו העדין", מנמק חגי את השמירה ההדוקה.

פעמים רבות, האתרוגים צומחים בקבוצות ובזוגות, ולכן מניחים המג־דלים בין הפירות פלסטיק מוקצף כדי שלא ישפשפו האחד את השני. בעבר, היה נהוג לרפד את האתרוגים בצמר גפן, אלא שהציפורים אוהבות "לס־חוב" את החומר כדי לרפד את הקנים שלהן.

המאבק במחלות ובמזיקים, לדברי קיר־שנבום, הוא יום-יומי, לכן עברו החקלאים לבתי רשת והם נזקקים גם לריסוס תמידי השומר על יפי הפרי, אבל מונע אפשרות לגדלו בשיטה אורגנית. "זהו עץ מאוד מפונק החשוף תמידית למזיקים. חייבים כל הזמן לנקות סביבו, לרסס ולהגן עליו בשרוולים מיוחדים, כי הפחת שלו הוא בסביבות 50%. עקב פגיעותו הוא לא מח־זיק מעמד יותר משלוש שנים אחרי העונה ולכן יש לו תחלופה גדולה".

עץ ההדר הראשון שבוית

האתרוג הוא עץ קטן בעל קוצים קצ־רים ועלים מוארכים ומשוננים כמשור, הנמנה עם משפחת פירות ההדר, פרחיו לבנים. מוצאו באזור הודו-סין, משם עבר למצרים ולארץ ישראל. נחשב לאחד מחמשת מיני ההדרים שהתפתחו בטבע באופן טבעי (לצד הפומלו, הקי־ליים, המנדרינה והסיטרוס), ולא כתוצ־אה מהכלאה טבעית או מלאכותית. הוא נחשב לעץ ההדר הראשון שבוית על ידי האדם והעדויות הראשונות לקיומו הן משנת 4000 לפני הספירה. במדינות שונות, פריו משמש להכנת תבלינים, ריבות, שיכר ושמנים לתעשיית התמ־רוקים.

בהודו, פרי האתרוג נחשב קדוש ובע־

חגי קירשנבום בפרדס. "אתה חייב להגיד לכל אתרוג בוקר טוב ולטפל בו במסירות ואהבה"

בר נהגו לשלב מפירותיו ומזרעיו ביין כדי לטהר את הפה וכאמצעי הגנה נגד רעל. יהודי אתיופיה נהגו לצחצח שיניים בענפי עץ האתרוג, להם ייחסו תכונות של חומר מחטא הבונה מחדש את חומר השן שנהרס. הפיטם נחשב לסמל הפו־ריות. אבותינו האמינו, כי האתרוג מרבה את הזרע ולכן נשים הרות נוהגות לנשוך את הפיטם ביום האחרון של סוכות – לא כסגולה ללידת בן זכר, אלא כסגולה ללידה קלה.

כל היבול קודש לסוכות

ישראל נחשבת למרכז עולמי לגידול אתרוגים והיצואנית המובילה בעולם בענף. לפי נתוני משרד החקלאות, היקף הגידול המקומי של אתרוגים הוא כאלף דונם, ומטבע הדברים, היבול כולו מוק־דש לקיום מצוות ארבעת המינים בחג הסוכות (ר' מסגרת).

מדי שנה, נמכרים בארץ כמיליון את־רוגים ועוד כ–300 אלף יחידות מיוצאות לקהילות יהודיות בעולם. על מנת להגן על החקלאים המקומיים וכדי להימנע ממזיקים, נאסר על יבוא צמחים ותוצרת צמחית כולל פרי הדר. יחד עם זאת, כל שנה, בסמוך לסוכות, לוכדים שלטונות המכס מאות ואף אלפי אתרוגים שהו־ברחו ארצה בעיקר ממרוקו, מאיטליה, מצרפת ומטורקיה.

לדברי קירשנבום, עיקר התחרות בשי־ווק אתרוגים לחו"ל היא מול איטליה וב־שנים האחרונות, מרוקו הפכה לשחקנית מרכזית בשוק. קרוב למאה אלף אתרו־גים נמכרים כל שנה לקהילות החרדיות האנטי–ציוניות המחרימות תוצרת ישר־אלית במוצהר.

האתרוגים המיועדים לייצוא של קי־רשנבום מאופסנים בהסגר בחדר קירור וממתינים לבדיקה של אנשי השירותים להגנת הצומח ולביקורת של משרד החקלאות. היצואן נדרש להגיש תכנית שבועית, המפרטת את כמות האתרוגים לביקורת ואת תאריכי הבדיקה הנדר־שים. כמובן, היצואן מחויב באגרת בדי־קה, בהתאם לכמות הנבדקת ובמקרה של חריגה מהכמות שעליה הצהיר במקור.

האתרוגים מדורגים על פי רמת ההי־דור שלהם והקהילה הצורכת אותם היא שקובעת את מחירם. קירשנבום מודה שהמחירים ירדו מאוד בשנים האחרונות וכיום מחירם לצרכן הוא חמישה עד 300 שקלים. כל קהילה מעדיפה הידור בהיבט מסוים של הפרי וארבעת הזנים הכי פו־פולאריים הם: תימני, חזון איש, קלבריה ואורדנג'.

האתרוג התימני, הידוע בגודלו הע־צום, נקרא על שם ארץ מוצאו ונחשב לפופולרי בקרב עדות המזרח בכלל, ויוצאי תימן בפרט. אתרוג "חזון איש" מועדף על בני העדה החרדית–ליטאית ואילו חסידי חב"ד, לעומתם, מעדיפים את הקלבריה, אתרוגים שהגיעו במקור מחבל הארץ האיטלקי וגדלים בעי־קר בכפר חב"ד. הם נחשבים למובחרים במיוחד משום קביעתו של הרבי מלוב־ביץ' כי אינם מורכבים.

הזן המרכזי והפופולרי ביותר הוא הזן הארץ–ישראלי, שמקורו בפרדס שנ־טעה משפחת אורדנג' בחדרה. בניגוד ל"תימני", האתרוג מטיפוס זה מאופיין בפרי קטן יחסית, בעל בליטות יפות,

>>>

אתרוגים "תימניים". פופולריים בקרב עדות המזרח בכלל

פועלים תאילנדים ממיינים ושוטפים אתרוגים. על הפרי לעמוד בסטנדרטים מחמירים

סוחר "ארבעת המינים" בוחן אתרוג. הקונים ממששים ובודקים בקפידה רבה את הסחורה

חוטם מחודד ובקצהו פיטם.

האתרוג פורח בדלילות כמעט כל השנה, אבל עיקר הפריחה מתרחש באביב ובקיץ. אחרי שהפרי נקטף, הוא עובר מיון לאי־תור פגמים אפשריים והפירות הפסולים מושלכים אחר כבוד לפח האשפה, מאחר ואין להם כל דרישה. האתרוגים הנבחרים עוברים שטיפה ומיון נוסף, בסיומו הם מקוטלגים לקבוצות איכות.

משום שהאתרוגים נקטפים לפני מועד הבשלתם הטבעי כשהם ירוקים, הפירות שנותרו לאחר המיונים עוברים הבחלה – הבשלה מלאכותית, שבסיומה צבעם מצהיב תוך ניצול האתילן הקיים בפרי עצמו, שינוי "קוסמטי" שמסייע גם לכי־סוי השריטות והפגמים.

חרף העונה הקצרה למדי, גידול את־רוגים הוא עיסוק במשרה מלאה עבור החקלאי הוותיק, המשמש גם כאגרונום מטעם הרבנות הראשית. קירשנבום מצר על כך, שבמקום לעודד מגדלים ולסייע להם להניב תוצרת שתכניס מטבע זר לקופת המדינה, "ממשלת ישראל מערי־מה מכשולים רבים בדרכם של החקל־אים ו'עושה לנו את המוות' עם כל מיני ביקורות ובדיקות, למשל בכל הקשור להעסקת תאילנדים. אם זה ימשיך ככה, חקלאים יישברו, ולא רחוק היום שיעברו לעבוד בחו"ל, כפי שקרה עם מספר מגדלים שעברו למרוקו, שם העבודה הרבה יותר זולה".

כמי שממשיך מסורת משפחתית של גידול אתרוגים שנמשכת יותר ממאה שנה, סב־סבו מכר אתרוגים שגידלו עבורו פרדסנים ערביים ביפו ובשכם, למרות הקשיים הרבים שניצבים כיום בפניו, קירשנבום מבהיר שאין לו כל כוונה לוותר על עיסוקו. "ייתכן שיש גידולים קלים יותר ופחות תובעניים, לבטח בענף ההדרים, אבל כשאתה בפ־נים, אתה בפנים.

"אין שני אתרוגים דומים ונדיר יחסית למצוא אתרוג חלק לגמרי, בלי פגמים וכתמי ריסוס. אני לא יודע אם יש עתיד לגידול האתרוגים בארץ ולראיה, היל־דים שלי לא מעוניינים להמשיך בדרכי.

"עבורי, זהו עולם ומלואו, ולאתרוג מבחינתי יש יופי אין־סופי. אתה שואף כל הזמן לשפר את האיכות ואת המראה של האתרוגים, וזה ממלא אותי. אתרוג יפה משמח לבב אנוש ולא בכדי נאמר שאתרוג זה הלב".

היסטוריה ודיני כשרות

מהו אתרוג מהודר?

על האתרוג המתאים ל"ארבעת מינים" להיות בנפח מסוים, ראוי לאכילה, שאינו מורכב, שקליפתו שלמה, צורתו כמגדל וצבעו צהוב

בספר ויקרא, פרק כ"ג, פסוק מ' נכתב הפסוק שעליו מתבססת מצוות נטילת ארבעת המי־נים, הנחשבת לאחת המצוות המרכזיות של חג סוכות: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל".

על פי חז"ל, הכוונה ב"פרי עץ הדר" לאת־רוג, הפורח לאורך כל השנה ואין לו למעשה כל נקודת שיא שבה הוא בשל: "הדר באילנו משנה לשנה". לאישוש הבחירה, העדויות ההיסטוריות מלמדות שזהו פרי ההדר היחיד שהיה ידוע באזור הים התיכון בעת העתיקה.

בנוסף, בתלמוד מוסבר, כי המילה "הדר" מזכירה "דיר" המאכלס בתוכו גדולים עם קטנים, כמוהו כעץ האתרוג, אשר בו יש פי־רות גדולים (הפירות של שנה שעברה) יחד עם פירות קטנים (פירות השנה).

ארבעת המינים משולים לבני ישראל, טעמם משול לתורה וריחם משול למעשים טובים. האתרוג משמש כמשל לאותו חלק בעם יש־ראל, שבו יש תורה ומעשים טובים, מכיוון שיש לו גם טעם (משל לתורה) וגם ריח (משל למצוות).

מאחר שכל המצוות שבתורה צריכות להיע־שות בצורה נאה ומהודרת, גם מצוות ארבעת המינים חייבת בהידור ובשלמות. אי לכך, הא־תרוג חייב להיות נקי, ללא כתם, נקב או הת־קלפות הקליפה; עם שקיעות ובליטות ואינו חלק כלימון; העוקץ בתחתיתו (החלק שמחברו לעץ) שקוע קצת בבשר הפרי.

נפח האתרוג: על האתרוג להיות לפחות כגודל ביצה, כ–58 סמ"ק.

ראוי לאכילה: האתרוג צריך להיות ראוי לאכילה, כלומר שיהיה בו היתר אכילה. לכן, אתרוג שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות של עורלה, טבל או שביעית – פסול.

שאינו מורכב: אתרוג שהרכיבו עם עץ אחר, לרוב לימון, פסול.

קליפה: קליפת האתרוג צריכה להיות שלמה, ללא סדקים, יובש או קילופים. אסור שהקליפה תהיה רכה מדי. אסור שיהיה אף כתם או נקו־דה על חלקו העליון של האתרוג (מקום שממנו מתחיל האתרוג להצר). בשאר חלקי האתרוג: אם יש שלוש נקודות האתרוג פסול ובלבד שלא יהיו באותו צד, שאז האתרוג כשר.

צורה: כמגדל, רחב בבסיסו וצר בראשו – רחב בצד העוקץ ומתקצר והולך מחציו לצד הפיטם. אתרוג עגול ככדור – פסול.

צבע: צבע האתרוג צריך להיות כמה שיותר צהוב. אתרוג בצבע ירוק כהה ממש – פסול. אתרוג ששינה את צבעו מירוק לצהוב – כשר.

חסר: אתרוג שנחסר ממנו משהו – פסול. למשל, אתרוג שהיה לו פיטם ונפל. אם הא־תרוג גדל ללא הפיטם – כשר. אם נשבר חלק מהפיטם – מותר. כמו כן, אתרוג שנפל לו העוקץ ונשארה במקומו גומה, פסול. חורים או נקבים שבאתרוג פוסלים אותו רק ליום הרא־שון של החג. חורים שנגרמו בזמן הגדילה ונ־תכסו בעוד האתרוג מחובר לעץ אינם פוסלים את האתרוג.

> "ממשלת ישראל מערימה מכשולים רבים בדרכם של החקלאים ו'עושה לנו את המוות' עם כל מיני ביקורות ובדיקות, למשל בכל הקשור להעסקת תאילנדים. אם זה ימשיך ככה, חקלאים יישברו, ולא רחוק היום שיעברו לעבוד בחו"ל, כפי שקרה עם מספר מגדלים שעברו למרוקו, שם העבודה הרבה יותר זולה"

טריוויה / עמרם קליין
amramklein@yahoo.com

מושב תל-אביבי

א. מה היישוב יוצא הדופן?
1.גן השומרון
2. גן יבנה
3. גן הדרום
4. גן יאשיה

ב. מה היישוב יוצא הדופן?
1. חניאל
2. חנתון
3. חניתה
4. יד חנה

ג. מה היישוב יוצא הדופן?
1. כפר בלום
2. כפר יהושע
3. כפר טרומן
4. כפר ברוך

ד. מה היישוב יוצא הדופן?
1. ניר משה
2. ניר עוז
3. ניר דוד
4. ניר אליהו

ה. שאלה למתקדמים
מה שם המושב המורכב מראשי התיבות של ראש עיריית תל אביב בשנים 1928-1925?
רמז: המושב נמצא כ-300 קילומטר מתל אביב...

אורות תל אביב בלילה
צילום: ניקו קוניק

חזות של רכבת העמק בכפר יהושע צילום: דוב זבא

תשובות:
א. (2) – יד חנה (1931) הוא "המושב הגדול" הראשון. הרחב מושבים.
ב. (1) – חניאל (1950) הוא מושב בעמק חפר. הרחב מושבים.
ג. (1) – כפר בלום (1943) הוא מושב בעמק יזרעאל. הרחב מושבים.
ד. (1) – ניר משה (1953) הוא מושב בגדר המערב–מערבה. הרחב מושבים.
ה. מושב רוש"ב (ראשי תיבות שם הרב יהודה בן–מרדכי (1880–1947), מנהיגה הרוחני של מפלגת המזרחי.

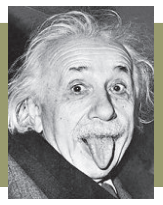

amosquitoz@gmail.com עמוס צימרמן ©

תשבץ היגיון מס' 50

מאוזן:

1. ערן ובגר יוצרים ביחד משהו לא נעים לאוזן (6); 4. מפיק מבולבל מכסה הרבה (4); 8. ראו 19 מאוזן; 9. באיזה מחלף יש בשעות החושך תמיד גמל? (6); 11. בעלי שמיעה טובה יבחינו שיש מספיק קובי בחיל–נשים (4,3); 12. (עם 15 מאוזן) השחקן ארגן לקבוץ מיגון (7,3); 13. עמוד שתיקה (3); 15. ראו 12 מאוזן; 18. מחברים בחוט בין שוורים לסימן מוזיקלי (6); 19. (עם 8 מאוזן) גבעתי פה במערב הפרוע (4); 21. תן בבקשה אחד שזוכה לחיבה רבה (4); 22. מתנה חלשה שגורמת לפיהוק (כ"מ) (6)

מאונך:

1. איזה בעל חיים ימי מנגן על כלי מיתר זבל? (5); 2. זה לא עניין של מה בכך בידור ציניקנים (5); 3. ראו 20 מאונך; 5. ירדו על גמל בעלון המוצרים (5); 6. איזה נחש יש לבראד הקטן? (ש) (5); 7. הוא שטף צלחת, למשל, במרפאה (ש) (7); 10. ספרת גרגרים, אסטרונאוטית? (7); 13. באיזה מושב הנימה מופחתת שומן? (ש) (5); 14. היטל בהמתי איפה שמטפלים בשיער (5); 16. הטיפשים יצרו חפירה במקווה המים (5); 17. מטגנים את פקודת החמוץ (5); 20. (עם 3 מאונך) מכנס מאירלנד (4).

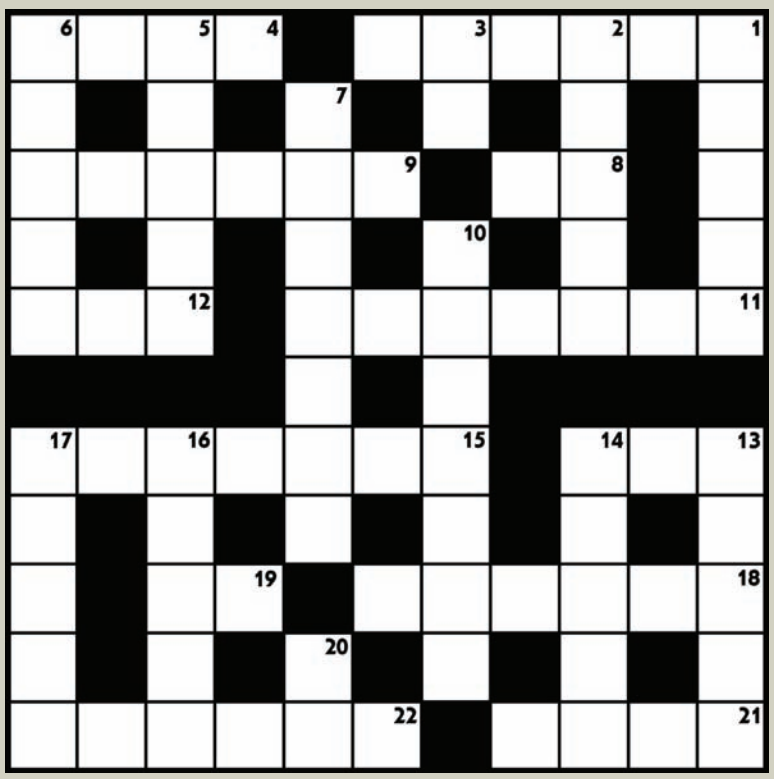

תשובות לתשבץ מס' 49:
מאוזן: 1. חסינות; 4. קשטן; 8. שתוי; 9. מקורות; 11. נובוריש; 12. מיצובישי; 13. בוץ; 15. בטיחותי; 18. יניקות; 21. הומר; 22. לוריאל.
מאונך: 1. חד קרן; 2. יחשוב; 5. שברים; 6. ניתוץ; 7. מקושרים; 10. טרובדור; 13. בריטה; 14. צריכם; 17. ישתדל; 20. בואי.